

OKULA BAŞLAMA VE OKULA UYUM SÜRECİ

Yrd. Doç. Dr. Ebru Deretarla Gül

Ç.Ü. Eğitim Fak. İlköğretim Böl.
Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı

Okula başlama, çocuğun yaşamındaki önemli dönüm noktalarından biridir. Yeni yaşamsal becerileri içeren okula başlama süreci ve bu sürecin gerektirdiği uyum, çocuğun belli bir düzeyde zihinsel, sosyal ve duygusal olgunluğa erişmiş olmasını gerektirmektedir. Çocuk için okul, alıştığı ve kendini güvende hissettiği aile ortamı dışındaki bir ortama doğru atılan belki de ilk adımdır. Bu nedenle uyulması gereken yeni kuralları, yerine getirilmesi gereken yeni görevleri, yeni arkadaşları ve öğretmeni ile uyum sağlaması gereken birçok farklı özelliği içeren yeni bir sosyal çevre konumundadır.

Okula başlamak hem çocuk hem de aile için büyük bir yenilik ve değişimdir. Bu önemli başlangıç için çocuğun hazır olması ilerideki başarısını da etkileyecektir. Çocuk için okul, hiç tanımadığı bir ortam, öğretmenler, yeni arkadaşlar, uymak zorunda olduğu kuralları içeren yeni bir sosyal çevredir. Ancak gerekli bilgi ve becerilere sahip olursa okula uyum sağlayabilir.

Çocuğunuz, okula başladığı ilk günde uyumlu davranışlar sergileyebilir ya da hiçbir tepki vermeyebilir. Bazı çocuklar da, çok açık şekilde uyumsuzluk tepkileri gösterebilir. Çocuğun ağlaması, bağımlı davranışlar, saldırgan tepkiler ya da kontrolsüz davranışlar geliştirmesi, çevreden gözlenebildikleri için çocuğa müdahale edilmesine yol açar. Ancak çocukların gecikmiş tepkiler vermesi de beklenen diğer bir durumdur. Özellikle içine kapanık tepkiler, uyum davranışlarıyla karıştırılabileceği için, böyle durumlarda çocuğun yardıma gereksinim duyduğu

gözden kaçırılabilir. Bu nedenle anne babaların ve öğretmenlerin, çocukların okula başladığı ilk günlerden itibaren dikkatli gözlemler yapmaları önerilmektedir.

Çocuğun okula başlaması, önemli bir olaydır. Ancak bunu çocuğunuzu kaygılandırarak şekilde abartırsanız, çocuğunuzun uyumunu zorlaştırırsınız. Okula başlama, çocuğun yaşamında yeterince önemlidir. Bu nedenle aynı zamana, başka bir önemli olayı sıkıştırmamaya özen göstermelisiniz. Örneğin, bir ameliyat, sünnet ya da taşınma gibi. Okula başlama zamanı, çocuğun alışkanlıklarını değiştirmek, vazgeçemediği şeylerden vazgeçirmek için uygun bir zaman değildir. Örneğin; o güne kadar beraber yatıyorsanız, yatağınızı ayırmak için okula başlama anını beklemeyin. Daha önceden bu ve benzeri bağımlı davranışlardan kurtulması için onu destekleyin.

Uyum süreci sadece çocuk için değil, aynı zamanda aile içinde yeni bir deneyimi içerir. Çünkü çocuklar okula, o zamana kadar ailesi ve yakın çevresiyle olan etkileşimleri ile edindikleri deneyimler, alışkanlıklar ve beceriler ile başlarlar. Temel yaşamsal deneyimlerin edinebilmesi bakımından ailenin tutumu, çocuğun okula uyumu sürecinde oldukça etkilidir. Aile ortamında bağımlılıktan bağımsızlığa doğru sağlıklı bir şekilde ilerlemesine yardımcı olunan, yaş ve gelişim özelliklerine uygun sorumlulukları üstlenmesine ve yerine getirmesine izin verilen, oyun ve arkadaş deneyimi olan bir ortam, çocukların bu yeni duruma da kolay uyum sağlamalarına fırsat verecektir.

değerlendirmesi gerekmektedir.

Okul Öncesi Eğitime Başlama

Okula başlama, çocukların erken çocukluk döneminde karşılaştıkları en önemli değişikliklerden biridir. Aileler ve çocuklar için önemli bir durumdur. Okula başlama, çocuğun daha sonraki okul yaşantısının niteliğini belirleyen önemli bir aşamadır.

Okul öncesi eğitim; çağdaş ve ekonomik toplumun gerektirdiği duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen, araştırmacı, meraklı, girişimci, karşılaştığı problemlere çözümler ve alternatifler üretebilen, kendi kendine karar verebilen, kendi haklarına ve başkalarının haklarına saygılı, sahip olduğu potansiyeli en yüksek düzeyde, yeteneklerini de en iyi şekilde kullanabilme, kendi kendini de denetleyebilen bireyler yetiştirebilmeyi amaçlamaktadır. Bu özellik aynı zamanda çağdaş insanın özelliklerini de oluşturmaktadır. Bu nedenle de evde verilen eğitimin desteklenmesi için kurumsal eğitim de gerekmektedir.

Yapılan araştırmalar, okulöncesi eğitim almış olan çocukların ilköğretime daha kolay uyum sağladıklarını ve okul öncesi eğitim almamış olan çocuklara göre daha başarılı olduklarını göstermektedir. Okulöncesi eğitim kurumları, çocuğun çok yönlü gelişimini hedefleyen programlara sahip eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlar, aynı zamanda çocuğun bir sonraki eğitim-öğretim kademesine hazır oluşuna da yardım eder.

İyi bir okul öncesi eğitim için dikkat edilmesi gereken birçok husus vardır. Bunlardan bazıları şöyle özetlenebilir:

- Eğitimde çocuğun ve ailenin etkin katılımını sağlamak,
- Çocuğa verilen eğitimin onun gereksinimlerine uygun olmasına özen göstermek,
- Çocukların Türkçe'yi doğru ve güzel konuşmalarına gereken önemi vermek,
- Eğitimde çocuğun bildiklerinden başlamak ve çocukların deneyerek öğrenmesine olanak sağlamak,
- Oyunu, çocuklar için en uygun öğrenme yöntemi olarak kabul etmek,
- Eğitimde çocuğun, kendine saygı ve güven duyması için gerekli olan uygun öğretmen tutumunu sergilemek,
- Çocuğa öz denetim kazandırmayı hedeflemek,
- Grup kurallarını hep birlikte oluşturmak,
- Sevgi, saygı, işbirliği, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma davranışlarını özendirme,
- Çocuğun çevresindeki çocuk ve yetişkinlerle olumlu ilişkiler kurmasını teşvik etmek,
- Uygulanan programlarda çocukların ihtiyaçlarına göre esneklik yaratmak,

- Okulöncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların bağımsız davranışlar göstermelerini desteklemek,

Okul öncesi eğitim kurumuna geçiş ile ilgili olarak yapılan araştırmalar, uyum sürecinde çocuk-aile-eğitim programının önemini vurgulamaktadır. Ramey (1995), iyi bir geçiş ve uyum sürecinin; çocuğun öğrenmeye, okula, öğretmen ve yaşlılarına karşı olumlu bir tutum geliştirmesi, ev yaşantısındaki temel becerilerinin varlığı ve bunların yeni beceri ve yeteneklerle artırılması, ailenin olumlu tutumu ve çocuğun öğrenme ve okul yaşantısına aktif katılımı, öğretmenin her bir çocuk için bireysel özellikleri çerçevesinde gelişimsel açıdan uygun etkinliklere yer vermesi ve çocuğun okula uyumunu sağlayacak destekleyici bir sınıf ortamının sağlanması gibi birçok farklı özellikten etkilendiğini belirtmektedir. Kısaca, çocuğun okula uyum ve başarısı,

- Çocuğun kişilik özelliklerine,
- Ailenin çocuk yetiştirme tutumuna,
- Çocuğun sağlık durumuna,
- İçinde yaşanan sosyal çevrenin zenginliğine,
- Varsa daha önceki okul yaşantılarına,
- Çocuğun akademik olarak hazır oluşuna, öğrenme ilgisine ve kapasitesine bağlıdır.

Okul Olgunluğu

Okul olgunluğu çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal anlamda okula hazır olmasıdır. Çocuğun yaşının gelmesi, harfleri yazabiliyor olması ya da saymayı bilmesi okula hazır olmak için yeterli değildir. Bir çok alanda çocuğun bilgi ve becerilere erişmiş olması gerekir.

Okula başlamadan önce gerçekleştirmesini beklediğimiz özellikler:

- Kendini ifade edebilecek ve iletişim kurabilecek düzeyde anadilini kullanabilme
- Yaşına uygun kavram bilgisine sahip olma
- Dikkatini verme ve sürdürme becerisi
- Benzerlik ve farklılıkları ayırt edebilme

- El becerileri ve genel koordinasyonunun yeterli olması
- Kendi adına düşünebilme ve karar verebilme
- Sorun çözme becerisine sahip olma
- Kendine karşı gerçekçi bir güven duygusu içinde olma
- Olumlu bir benlik değerini geliştirmiş olma, kendini sevmeye
- Gerçekçi bir çevre algısına sahip olma (örneğin çevreyi düşmanca algılamama)
- Özbakım becerilerinin gelişmiş olması
- İstek ve ihtiyaçlarını uygun bir yer ve zamana kadar erteleyebilme
- Anlık ve tepkisel davranmak yerine duygu ve düşüncelerini muhakeme becerisini de kullanarak ifade edebilme
- Sosyal kurallara uyabilme
- Yaşına uygun sorumluluklar alabilme

Çocuğun okula hazır olup olmadığı konusunda kuşku varsa bir uzmana başvurmak ve gerekli değerlendirmeleri yapmak gerekir. Bu değerlendirmeler sonucunda hazır olmadığı sonucuna varılırsa; çocuğun okul için gerekli donanıma sahip olması için zayıf becerilerini desteklemek gerekmektedir.

Okula uyum sürecinde çocuk, aile ve eğitimci

Okula başlama hangi eğitim seviyesinde olursa olsun çocuk ve ailesi için heyecan verici bir süreçtir. Çocukların alıştıkları aile ortamından farklı bir ortama adım atmalarını içeren okula başlama süreci içerisinde barındırdığı yenilikler ve değişiklikler ile çocukta bazı kaygı ve korkuların oluşmasına neden olabilir. Okula başlangıç aşamasında çocuğun, okula gidiş yolunda tehlikelerle karşılaşabileceğine, okul içerisinde kaybolabileceğine, sınıfın kalabalık olmasından dolayı ürkebileceğine, ailesinin onu bırakabileceğine veya söylenen saatte almaya gelmeyeceğine, okulda yalnız kalabileceğine ait korkuları olabilir. Bununla birlikte okulda olduğu sırada evde neler olduğu, ailesinin onu özleyip özlemediği, oyuncaklarına bir şey olup olmayacağı, tuvaleti gelirse ne yapacağı, arkadaşı olup olmayacağı vb. konulara ait kaygıları da olabilir. Özellikle okula ait korkuların ve kaygıların yaşanması durumu, ailenin bu durumlarla ilgili koşulları (örn, söylenen saatte çocuğun okuldan alınmaması, alışma döneminde çocuğun

bütün gün okulda bırakılması vb.) yerine getirmemesi, eğitimcinin ve okulun uyum konusundaki katı tavırları vb. nedenlere bağlı olarak uzayabilir. Yine bu dönemde çocuğun okula başlama sürecinin yeni bir kardeşin doğumu, yeni bir eve veya şehre taşınma, aile bireylerinden birinin kaybı gibi çocuğun yaşantısında stres yaratan durumlara denk gelmesi çocuğun okula uyumunu da zorlaştıracaktır.

Aileler çocuğun okula başlama ve okula uyumu sürecinde kritik bir rol üstlenmektedirler. Aile, okula uyum sürecinde sadece çocuğun okulun sosyal, duygusal, akademik ve fiziksel beklentileri açısından temel yaşamsal deneyimleri edinmesinde etkili değildir. Aynı zamanda aile, çocuk ve okul yaşantısı ile ilgili kendi beklentileri, okula karşı kendi deneyimleri sonucunda takındığı tutum, kişilik özellikleri ve aile içi iletişim açısından da çocuğun okula uyumunu kolaylaştırmakta veya zorlaştırmaktadır.

Ailelerin, çocuk için iyi ve uygun bir okul seçmenin veya okul için gerekli malzemelerin alınmasının okula hazırlık anlamına gelmediğinin farkında olması gerekir. Çünkü okula hazırlık, çocuğun sosyal, duygusal, akademik açıdan belirli bir düzeye gelmesini gerektirir. Farklı alanlardaki becerileri açısından belirli bir seviyeye ulaşmış olan çocuklar okul yaşamlarında uyumlu, mutlu ve başarılı olabilirler. Bu açıdan bakıldığında okula hazırlık, okula başlama anında çocuğun o zamana kadar yaşadıklarının dışı vurumu söz konusudur. Aslında gözlenenlerde o ana kadar yapılanların birer sonucudur.

Çocuğunuzun okul hayatıyla ilgilenmek önemlidir. Ancak bu, sadece eğitimiyle ilgilenmek anlamına gelmemelidir. Çocuğun okul hayatı arkadaşlarını, okul şakalarını, okul sırlarını, servis anılarını, öğretmenlerini ve derslerini de kapsar. Bu anlamda, çocuğunuzun okuluyla ilgilenirken, sadece ödevlerini, yerine getirmesi gereken sorumluluklara ve uyması gereken kurallara odaklanmanız doğru olmaz

Çocuklar, bizim kendi okul hayatımızla ilgili deneyimlerimizi dinlemekten, o günlere ait hissettiklerimizi öğrenmekten çok hoşlanırlar. Bu, onları bize yakınlaştırır ve okula başlamanın normal bir süreç olduğunu çocuğa düşündürür. Bu nedenle, çocuklarınızla kendi okul hayatınızı paylaşmanız, onların kendilerini anladığınızı hissetmeleri açısından önemlidir.

Kaynaklar

Dinç, B. (2010). Okulöncesi Eğitimden İlköğretime Geçiş ve Okul Olgunluğu. *İlköğretime Hazırlık ve İlköğretim Programları*. Alisinanoğlu, F. (Ed). I. Baskı, İstanbul: Fastbook.

İnal, G. (2010). Okula Başlama ve Uyum Süreci. *İlköğretime Hazırlık ve İlköğretim Programları*. Alisinanoğlu, F. (Ed). I. Baskı, İstanbul: Fastbook.

Polat, Ö. (2010). İlköğretime Geçişte Okul, Öğretmen ve Anne Babalara Düşen Görevler. *İlköğretime Hazırlık ve İlköğretim Programları*. Oktay, A. (Ed). Ankara: Pegem Akademi.

Tuğrul, B.(2003). Ve Çocuğunuz Okula Başladı. www.pamukyumagi.com (23.05.1011).